

2. Черняев А.Ф. *Золотые размерности естествознания* [Электронный ресурс] /А.Ф. Черняев //Золоті розмірності естествознания. – Академия Тринитаризма. – Режим доступу: [<http://trinitas.ru>].
3. *Энциклопедия символов, знаков, эмблем.* – М.: Эксмо; - СПб.: Мидгард, 2007. – 608 с.: ил.

Леся Мирутенко

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ПРОБЛЕМАТИЧНІСТЬ ЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ В КОНТЕКСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛІ ТА НАУКИ

Складність етичної оцінки науки актуалізується і починає усвідомлюватися філософами та науковцями після Другої світової війни, коли на тлі переконливих свідчень безмежної могутності науково-технічних досягнень стає очевидною неоднозначність і навіть небезпечність як їх соціальних наслідків, так і самих процесів отримання нових наукових знань. Проблема наслідків використання досягнень науки і техніки особливо гостро постала зі створенням зброї масового знищення та її першим застосуванням, з виявленням жорстоких наукових експериментів над в'язнями у нацистських концтаборах. Це призвело до того, що об'єктом прискіпливої уваги співтовариства фізиків стала моральна оцінка участі вчених у таких дослідженнях та можливих наслідків застосування результатів цих досліджень.

У 40-50-і роки ХХ сторіччя американський фізик і філософ Г.Маргенау зводить розв'язання проблеми співвідношення науки та етики до питання «чи може метод науки, зокрема теоретичної науки, бути застосований до етики» [цит.: за 4, с.113] і дає на нього позитивну відповідь, пропонуючи створити етику на наукових засадах. Пізніше – у 60-і роки думка філософа змінилася. Він не відмовляється від того, що наука етично нейтральна, однак не наполягає на створенні етики на засадах науки, а говорить про потребу гуманістичних регулятивів, виходячи з тих проблем, що постали перед людиною: «Озброєна наукою для розв'язання найвизначніших і найграндіозніших завдань, обтяжена дедалі жахливішою відповідальністю, вона виявляє, що саме джерело її могутності залишає її без морального контролю. Ось чому вчений сьогодні більше, ніж раніше, потребує поради та настанов гуманістики» [цит.: за 4, с.113].

Ідею можливості застосування наукових методів у формуванні етичних теорій підхопив американський філософ Р.Коен. Він звернув увагу на низку зв'язків між наукою та етикою: наукові відкриття можуть примусити приймати етичні рішення та уможливають їх ефективність і т.ін. Філософ зазначає, що наука впливає на етику, однак важлива для наукового пізнання ідея причиновості бере свій початок з етики. Він показує відмінності між ними: донедавна наука була добром, а сьогодні стала загрозою для існування людства. На думку Коена, наука морально нейтральна, проте, будучи нічим не обмеженою, вона небезпечна настільки, наскільки є могутньою та безвідповідальною.

У 70-ті роки погляди дослідників кардинально змінюються. Поширюється переконання, що наука не є етично нейтральною, що вона має піддаватись етичній оцінці, а вчений має нести відповідальність за результати науки та поширення отриманих наукових знань. На це, зокрема, вказує відомий фізик В.Вайскопф: «Людські проблеми, створювані зростаючим розвитком техніки на засадах науки, дуже близькі та дуже загрозливі... Учений повинен бути готовим до зустрічі з результатами впливу науки на суспільство; він має бути інформований про соціальні механізми, що ведуть до особливих застосувань наукових результатів і до зловживань ними, повинен намагатися запобігти зловживанням і збільшувати користь, яку приносять наукові відкриття. Інколи має знаходити сили протистояти суспільному тискові, що примушує його брати участь у діяльності, яку вважає шкідливою» [цит.: за 4, с.117].

Головним у цих дискусіях стає питання про те, чи відповідальні наука та вчені за негативні наслідки науково-технічного поступу. Е.Агацці стверджує, що саме проблема відповідальності за наслідки застосування результатів наукової діяльності є чи не найголовнішою етичною проблемою сучасної науки. Він переконаний, що «якби наукове співтовариство відмовилося брати участь у негативному застосуванні науки, то воно було б неможливим, оскільки сьогодні його здатні забезпечити лиш учені» [1, с.45]. А.Маслоу доходить висновку, що ціннісно нейтральна наука є не лише помилкою, а й вельми небезпечною, тому стверджує, що наука має піддаватись моральній оцінці. Понад те, вона сама може формулювати етичні принципи: «...наука створюється людьми, виходить з людських пристрастей та інтересів... Наука і сама має бути певним етичним кодом... Наука може шукати цінності...» [2, с.29].

Згодом етичній оцінці піддають й негативні наслідки розвитку науки, що виникають при взаємодії людства з навколишнім середовищем. На

сучасному етапі розвитку людства можемо з упевненістю стверджувати, що монополістичний характер взаємин людини з природою порушує нормальний перебіг розвитку навколишнього середовища і неодмінно призведе до деградації людського виду та масштабної екологічної катастрофи. З упевненістю можна стверджувати, що «питання про відповідальність науки є насправді питанням про відповідальність кожної людини, яка має сприяти відповідальному використанню всіх речей, включаючи науку, і яка не може ухилитися від взаємодії з іншими людьми навіть у світовому масштабі» [1, с.46]. Намагаючись визначити норми поведінки людини і природи, М.Мойсеїв увів поняття «екологічний імператив», який означає, що певні види людської діяльності, особливо ступінь впливу людини на навколишній світ, повинен бути суворо обмеженим і контрольованим [див.: 3, с.5-6].

Отже, у кожної людини, яка причетна до сучасного науково-технічного поступу, є вибір: або далі сповідувати ідеал ціннісно нейтральної науки, не відповідаючи за свої дії, або ж, змінивши норми і цінності, сприяти подоланню найнебезпечніших тенденцій розвитку людства у ХХІ ст.

1. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники /Агацци Э.; [Перевод с англ. И.Борисовой. Научный редактор В.А.Лекторский]. – М.: МФФ, 1998. – 344 с.

2. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. – М.: Смысл, 1999. – 425 с.

3. Моисеев Н.Н. Современный антропогенез и цивилизационные разломы. Эколого-политологический анализ / Н.Моисеев // Вопросы философии – 1995. – №1. – С. 3-30.

4. Фролов И.Т., Юдин Б.Г. Этика науки. Проблемы и дискуссии / В.Фролов, Б.Юдин – М.: Политиздат, 1986. – 399 с.

Леонід Підкамінь

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ ЛЮДИНИ НА РОЗВИТОК РЕАЛЬНОСТІ

Згідно сучасних уявлень природознавства Реальність являє собою надзвичайно складну, структурно високоорганізовану енергоінформаційну систему взаємопов'язаних між собою об'єктів матеріальної (речовинної) та польової природи, яка послідовно саморозвивається у просторі і часі по чітко